NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih rečí.

Na svitlobo dane od krajnske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik ***Dr. Janez Bleiweis.***

Tečaj ***VII.*** V sredo 29. véliciga serpana (avgusta) 1849. *List* ***35.***

Skušnje
zastran tečnosti sirove in suhe turšične slame v primeri z ovseno in grašično slamo, s senam in répo pri molznih kravah.

De bi se natanjko zvedilo kolikšin je pridelk turšične slame za sirovo klajo sploh proti ovseni ali grašični klaji, je bila pretečeno léto ena njiva od 842 štirjaških sežnjev za tó odločena.

Pred setvijo je bila cela njiva srednje pognojena, in ena polovíca, to je 421 □ sežnjev, je bila 19. dan maliga serpana z ovsam in grašico, druga pa s turšico, obsejana.

Oves in grašica sta se po navadi, to je po širokim sejala; turšica pa podolgama v verstah in sicer takó, de je bila versta od verste le en čevelj narazen, in v verstah je prišlo zerno od zerna po 3 do 4 palce saksebi. Po tem pa, ko je turšica en čevelj visoka odrasla, se je okopala.

9. kimovca, tedej čez 7 tednov, je bila po enih krajih že 5 do 6 čevljev visoka, torej se je ta dan že za srovo klajo žeti pričela.

18. kimovca je bila polovíce turšice požeta, tehtala je sirova 5258 funtov, sušila se je pa na rantah. Čez 4 tedne je bila popolnama suha, skup zložena in pod streho spravljena, ter je 1262 funtov vagala. Iz tega se vidi, de da 100 funtov sirove turšične slame (koruznice) 24 funtov suhe.

Druga polovíca, ki ni bila 18. dan kimovca požeta se je pa vsaki dan do 6. kozoperska kosila, in je tudi sirova 5296 funt. in pol vagala. Torej je bilo obojne sirove klaje skupej 10554 funtov, suhe pa bi bilo 2533 funtov, če bi bili vso posušili.

En oral bi dal po tém takim takó obdelane in z enacim sémenam obsejane njive 382,91 funtov sirove, 91,90 funtov pa suhe turšične klaje.

Oves in grašiča sta práv spešno rasla in okoli srede kimovca, ko sta rasti pojenjala, sta se kositi in sušiti jela. Suhe klaje sta dala 800 funtov. Iz tega se vidi, de je bil pridelk turšice v primeri ovsa in grašice na enaki njivi kakor 3 do 1, to se pravi: turšice se je 3krat več pridelalo, kakor ovsa in grašice.

Tega veliciga razločka obojne klaje in koristi mende naši kmetovavci še ne poznajo, sicer bi se gotovo tudi turšične setve bolj krepko, kakor ovsene in grašične poprijeli, posebno pa ondi, kjer je hlevna reja vpeljana, in živino s srovo klajo kermijo. Kaj druziga bi bilo, če bi mislil kdo imenovano klajo suho porabiti, zakaj v mokri jeseni se ne da turšična slama, posebno pa soknate stebla, takó lahko posušiti, kakor ovsena in grašična.

De bodo pa naši kmetovavci zvedili, kakšno ceno ima turšična slama, naj se sirova ali suha živini pokla-da, od sená ali otáve, se bodo kmali iz tega sami prepričali, namreč: dve kravi dobivate več časa dan za dan sirove turšične piče, ktera se je vsaki dan natanjko zvagala, in tudi nju mléko zmerilo. Pred skušnjo s turšično slamo, se jima je pokladala pa le trava, zelnato in pesno perje i. t. d. in sicer toliko, kolikor ste pojesti zamogle. In pri turšični piči se je od obéh o vsaki molži po 11 bokalov mléka namolzlo.

Potem dobivate 28 dní zaporedama le sirove turšične slame, ktere ste v tém času 5296 in pol funtov pojedle, in takó pride vsaki dan 94 in pol funtov na eno.

Po tem se jima je 22 dní zaporedama suhe turšične slame pokladalo, od ktere je je vsaka na dan 26,86 funtov pojedla.

In akoravno je bil čas dobre molže takrat že pretekel, ste vender le dajale pri sirovi klaji še zmirej o vsaki molži po 11 bokalov mléka.

Potem pa, ko ste suhe turšične slame dobivale, ste perve dni tudi po 11 bokalov mléka dajale, kmalo potém pa po menj in sicer zadnje 3 dni le po 9 ali še clo po 8 bokalov in 3 maslice mléka.

Iz tega se vidi, de je 26,86 funt. suhe turšične piče enako 94,5 funt. sirove; 94,5 funt. sirove dajo (po 24 od 100) 22,68 funtov suhe.

Kér je tedej 26,86 funt. suhe turšične slame ravno toliko izdalo, kakor 94,5 funtov sirove, se iz tega vidi, de se je vsuší 18,4 funt. od 100, to je skorej 5ti dél.

Precej po suhi turšični klaji dobivate kravi pa tudi suhe ovsene in grašične slame celih 18 dní, vsaka je požrè na dan 17,68 funt. Tukej se pa mora opomniti, de je kravi sperviga niste radi jedle, dokler ju ni k temu glad primoral, ako je bila ravno lepa in v pravim času pokošena in posušena. Sladka turšična klaja ju je kočljivi storila.

Pri ti klaji ste imele perve dní po 8 bok. mléka o vsaki molži, potem po 8 in pol bok., poslednje 4 dni pa le po 7 bok. in pol.

(Konec sledí.)

Jurče razlaga svojimu strícu
cesarski patent od 4. sušca zastran desetíne, tlake in druzih dávšin.

Deseto pismo.

Ljubi stric!

16. 17. in 18. paragraf našiga patenta se takó med sabo vežejo, de je nar bolje, jih skupej in ob enim razložiti. Vse, kar ti trije paragrafi ukažejo, bomo lahko zastopili, če to v spomin vzamemo, kar rajtinga §. 9. kaže, ktero sim Vam v šestim pismu razložil. Po tisti rajtingi znese desetína za en oral (joh) 1 gold. $20^1/_{10}$ krajc. (beríte še enkrat 9. §. v šestim pismu).

Kakor 16. paragraf ces. patenta pové, ni grajšina

ali kaka druga desetínska gosposka nikdar cele desetíne potegovala, ampak od desetíne je mógla nekaj davkov odrajtovati, in pobiranje desetíne ji je tudi več ali manj stroškov prizadjalo. Po tem takim ni mógla grajšina nikdar misliti, de ji gôri zrajtani znesik od 1 goldinarja in $20^{1}/_{10}$ krajc. eniga orala čisto k dobrimu pride. Če postavimo, de vsi ti strcški (unkoštinge) skupej tretji del gôri prerajtaniga dohodka znesó, tedej se mora $26\ ^{7}/_{10}$ krajc. od 1 gold. in $20^{1}/_{10}$ krajc. preč vzeti — in potem takim ostane grajšini le $53^{4}/_{10}$ krajc. čistiga dohodka. Grajšina ali desetínska gosposka sme tedej po ti rajtingi le $53^{4}/_{10}$ krajc. odškodovanja terjati, in ne krajcarja več — in de še ta tarifa kmetu pretežko ne stane, vzame eno polovíco te šume dežela nase, kmetu tedej pride le druga polovíca, namreč $26^{7}/_{10}$ krajc. plačati. Po tem se odškodvanska tarifa kakor pri desetíni takó tudi pri druzih davšinah ravná, za ktere se ima odškodovanje plačati; samó pri prepisnih štibrah, kakor smo v 9. pismu povedali, je druga in za podložniga še boljši postava.

Kaj ne, stric! de je vse to práv pravično prerajtano? Grajšini se ne da vsa šuma, ampak le toliko, kar čistiga dohodka ostane, in od tega pride kmetu le polovíca odrajtati; tedej nêse kmet le eno tretjíno, drugo tretjíno grajšina, tretjo pa dežela. Če pa dežela premoženja za odškodovanje nima, ga ji posodi deržava (cesar); in po tem se imate dežela in deržava med sabo poravnati, kakor véste in morete.

Ta tarifa, po kteri gré odškodovanje na 3 tretjíne (3 dritelce), pa ne veljá za take grunte, ktere ima kdo po emfitevtiških pogodbah ali kontraktih v posesti, zakaj pravíce in dolžnosti, ki se na kak posebni kontrakt ali na kakšno posebno pogodbo vežejo, se ne dajo razvezati po splošnih postavah.

Kako se ima pri téh ravnati, od tega govorí 19. paragraf, in od tega se bova drugo pot pomenila. — Z Bogam!

Vaš zvest Jurče.

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Pridiga v Možburzi na Koroškim binkoštni pondeljk 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomšeka.)

(Konec.)

3. Ne zaničujte ptujih jezikov, ino se nemškiga le skerbno učite; lepši bo vam, ki znate jezika dva, kakor Nemcam, ki znajo le samo eniga. Lohkej bote si vi ino vaši otroci po svetu pomagali, ako slovenje ino nemško zastopite in govorite. Tako bote vi dobrimu zvestimu hlapcu podobni, ki je od Boga dva talenta prejel, ino je z njima dva druga pridobil. Za to ga je Gospod pohvalil in čres veliko postavil.

Alj kedar se vi nemškiga učite, alj svoje otroka učite, nikar, de bi kadaj svoje poštenje ino dobro vest zapravili. Veliko jih je, ki se hudobnigo nar prej naučijo, namreč po nemško kleti, ino pa gerdo marnvati. Od vsake take besede bo enkrat na sodbi odgovor.

Drugi slovenji stariši na gornim Koroškim dajo svoje otroke na Nemško med lutrane ino ne porajtajo, de otroci, mladi fantje ino dekleta per takih le prepogosto pravo vero zgubijo, ino zapravijo dobro vest. Veliko mladenčov se na Nemškim navadi slabo živeti, predobro piti ino jesti; veliko jih svojo nedolžnost zgubí. Oh to je slaba šola, v kateri se za nemški jezik nedolžnost, poštenost ino večkrat clo prava kerš. vera da. „Kaj pomaga človeku, naj ves svet perdobí, naj bi vse angelske jezike govoril, ako prave kerš. ljubezni nima in svojo dušo zgubí. — Skerbite pošteni Slovenci svojim otrokam za nemško besedo; alj skerbite jim tudi za poštene ljudí, za pošteno kerš. hišo, v katiro jih daste.

4. Perzadevajmo si, vsaki po svojim stanu, pošteno ino práv po keršansko živeti, kakor so naši prejniki, stari Slovenci živeli. Slovenci so bili od nekdaj dobriga vsmileniga serca; radi so potrebnim pomagali ino sosedam dobro storili. Tako še tudi zdaj po nekterih krajih drugi za drugiga tako skerbijo, de med njimi nobeniga ubošca ni. Nobeden ne pogorí, de bi mu vsi ne pomogli. Slovenci so bili od nekdaj pridni delavci, ki so polje marlivo obdelovali ino živino lepo redili; krivico komu storiti jih je bilo strah. Rajši so sami krivico terpeli. — Pokažimo tudi mi, de smo poštenih očetov pošteni sini, de naši nemški sosedi lažejo, ki nas Slovence dolžijo, de smo zaviti. — Slovenci so od nekdaj radi Bogu služili, ino so bili dobri kristjani; — tudi mi ne pozabimo svojga Boga, in tudi on nas ne bo zapustil. „Vsi jeziki naj spoznajo, de je Gospod Jezus Kristus v veličastvi Boga Očeta. Fil. 2, 11. Tako bomo mi dobri otroci Očeta nebeškiga; bratje ino sestre Jezusa Kristusa, tempel sv. Duha, ki bo pri nas vsakim prebival, ino nam svoje nebeške darí delil. To je vsakimu rodu nar veči hvala ino čast.

Sklepanje.

Ljubi Slovenci, bratje ino sestre moje! dve reči med nami moje serce nar več žalostite. Perva žalost moja je, de nas neki Nemci, naši sosedi dostikrat zaničujejo. Oh zaderžimo se takó, de bomo vse častí ino hvale vredni pred Bogam ino pred ljudmí; tako bomo goreče oglje na glavo svojih nasprotnikov nakladali, in ne bojo imeli kaj zoper nas slabiga govoriti naši sovražniki.

Druga žalost, ktera moje serce bolí, je slaba navada Slovencov, de se svojiga rodú ino jezika sramujejo, ino že marnvati po slovenje nočejo, ako jih v maternim jeziku ogovorim. O karte tega! Ljubite svoj rod, spoštujte svoj jezik. Za čast svojiga jezika vsak pošten mož bolj skerbi, kakor pošten ženin za čast ino poštenje svoje neveste. Pred Bogam ni nobeniga razločka med Nemcam ali Slovencam; vse za ljubo ima, ki njemu zvesto služijo. — Kakor se je sv. Duh v podobah velikoterih jezikov prikazal, ravno tako naj v vsih jezikih se Bog hvali ino častí, v lepi zlogi, zastopnosti ino kerš. ljubezni. Ino kakor je Bog sv. Duh vse narode ino jezike v svojo sveto cerkev poklical, ravno tak bo tudi enkrat vse svoje zveste služabnike v svojim učenim kralestvu združil. —

Tamkaj bomo, kakor sv. Janez govorí, iz vsih narodov ino jezikov, ki jih noben šteti ne more, pred tronam božjim stali, ino pred jagnetam novo pesem peli: Hvalo našimu Bogu ino jagnetu, ki je nas skoz svojo kri iz vsih narodov, jezikov ino ludstev perkupil. Skriv. raz. 7—9. Oh, de bi tudi nas Slovencov, kakor nas je na zemli med vsimi našimi sosedi nar veči števílo, tudi nar več tam per Očetu nebeškimu bilo! Amen.

Slomšek.

Hiše in hišno orodje starih Slovanov.

Hiše starih Slovanov so bile sostavljene iz štirih stén, ki so bile ali lesène, ali spletene ali pa zidane. Luknje so zamašili z maham, ometali z blatam. Apna niso poznali.

Pokrivali so hiše s slamo, bičevjem in steljo, kakor revni še dan današnji.

Prostor med streho in štirimi sténami hiše so imenovali „izba.“ Stropa ni bilo. Mi imenujemo zdaj izbo večidel prostor med stropam in streho, ali stanico pod streho. Novejši slovenski pisavci pa imenujejo po izgledu Rusov in Poljcov izbo vsako sobo ali stanico (cimer).

Zraven izbe je stala čumnata, to je hramba za potrebne rečí.

Ob sténi okrog in okrog je bila klop, ki so ji lava *) rekli. Njih miza je bila stol, okoli kteriga so na tléh sedeli. Toraj pravijo Hrovatje mizi še stol.

Kér se beseda „peč“ v vsih slovanskih jezikih najde, se vidi, de so stari Slovani že tudi pečí imeli. Dimniki pa jim niso bili znani. **)

Iz hiše viditi, so prebili skozi sténo nekoliko okroglih lukinj, toliko, de se je mogla glava skozi pomoliti. Tako luknjo za okó, ali zavoljo podobe očesa so imenovali okno. — Še dan današnji vidiš na kmetih okna, de se komaj glava skozi nje pomolí. Tode to ni zdravo: hiša je tamna in nezračna, toraj nezdrava.

Ležali so stari Slovani na tléh na slami ali stelji. To spričuje beseda postelja. Desiravno so naše postelje drugačne, je staro imé vender ostalo.

(Vedež).

Kaj Vodnik od nas Slovencov in slovenskiga jezika na dalje piše.

(Dalje.)

Pred poldrugo sto létmi ***) je bil en mašnik v Teržiču na Gorenskim, kateri je po glagolitsko mašo bral.

Glagolitski jezik je nekidanji čisti slovenski jezik. Sedaj ga noben Slovenec popolnim na tanjko ne zastopi; vunder je tak, de bi se ga v kratkim vsi Slovenci lahko zastopiti navadili, ako bi se duhovno opravilo po njemu imélo.

Kdo in kdaj je glagolitske čerke znajdel, se natanjko ne vé. Modri možjé so te misli, de per eni glihi pred trinajst sto létmi so bile znane, to je, okoli pétiga stolétja po Kristusovim rojstvu; zakaj čez sto lét po tim so se Hravatje zavezali, de nečejo zoper kristjane vojske peljati, in so Rimskimu Papežu z lastno roko pisano obljubo v roke podali.

Okoli devetiga stolétja keršanskiga števila so misionarji Slovence k véri preobračali, so pisanje in branje bolj vterdili, in slovenski jezik perpraven delali za duhovske bukve.

Ob tim časi je bilo prestavljeno sveto pismo v slovenji jezik, kakor ga še sedaj imamo v Ljubljani v škofijskim bukvišu, natisnjeniga na Moškovitarskim v mestu Ostrog v leti 1581 s cirilskimi čerkami.

Zlasti si je perzadel véro in jezik pogmérati en grekiški mašnik Konstantin, kteriga so kristjani Ciril imenovali. Od tega Cirila so cirilske čerke, katere so po celi Moškovii (Rusovskim) še današnji dan v navadi.

Ciril in drugi pomagavci so prestavili mašne in druge duhovne bukve v slovenski jezik; čerke so naredili grekiškim podobne. S takimi bukvami je šel na uni kraj Donave; tam je bil za škofa postavljen v Moravii, in cirilske čerke so se vterdile takó, de jih skorej vsi Slovenci dan današnji imajo, kateri so grekiške vére, to je, starovérci. Dalmatini, Hravatje in Boznjaki jih poznajo, in zraven glagolitskih hranijo, karkoli jih je starovércov.

(Dalje sledí.)

Iz Štajarskiga.

Mi Štajarski Slovenci tudi serčno želimo, in bi se močno veselili, če bi svitli Cesar vsikdar dobro slovečih Ljubljančanov prošnjo od 6. t. m. milostivo uslišati blagovolili. Če bi je pa ne uslišali, bi tudi naše serca v tem hudo ranili; upamo pa, de Vam, dragi Ljubljančani te pravične prošnje odbili ne bodo; kér mi Slovenci vender vzrokov zadosti imamo, od pravičniga Cesarja vse dobro pričakovati — to pa mora tudi vès pravični svet spoznati in poterditi. — Danes Ptujčanji svitliga Cesarja rojstni dan práv slovesno obhajamo. — Pri nas je huda, huda suša. Če nam Bog v kratkim dobriga dežja ne da, bo s poletníno slabo stalo. Repe bi brez tega ne imeli. Ozimina ni na veliko krajih tudi toliko pridelka prinesla, kakor smo bili mislili. Grozdje nam tudi pomalim z goric odhaja. Kolera se v nekterih krajih Drave prikazuje; pa umerlo še jih v ti bolezni, hvala Bogu! vender ni veliko.

—l—

---

*) Serb pravi »lava«, Poljc »lava«, Rus »lavka«, Čeh »lavice.« V Bohinji na Krajnskim pravijo »leva« zidanimu zapečku zraven pečí, kjer luč (treske) hranijo. (Glej Linharta II. zvez. str. 801.) Vred. Vedeža.

**) Žali Bog! de še zdej vsaka hiša nima dimnika, in de so tedej v tem naši Slovenci še zmirej po stari ajdovskí šegi! Vred. Novic.

***) Vodnik je to pisal v létu 1798. Vredništvo.

Od slovenskih napisov na pismih.

Če hočemo Slovenci zares Slovenci biti, moramo tudi v pismih med sabo slovenšino rabiti. Takó se bomo materniga jezika navadili, de nam bo v vsim gladko tekel.

V ta namén pa moram nekaj opomniti.

Slovenski dajavni ali tretji sklon (dritte Endung) pri imenih napise na pismih ptujcam in včasih nekoliko še clo Slovencam nerazumevne napravi, in se tudi lepo ne podá. Ko bi bilo, postavim, napisano: „Spoštovanimu Blažu Šmetu, kmetu“, bi ptujic to viditi vprašal: kdo se Šmetu piše? Dalej bi tudi vsak Slovenec ne bil v stanu vediti: ali se ta kmet piše Šme ali Šmet. V nemškim, v francozkim in laškim je ta reč laglej, kér se dajavni sklon le po predstavljenim členu poznamova, postavim v nemškim Dem, v francozkim *A* ali *à* in ravno tako v laškim *A* ali *a* spredej stoji, sicer pa kerstno imé in perimek nespremenjena ostaneta. V latinskim je navada samo kerstno imé na koncu pregibati. De bi slovenski napisi v ptujih deželah umevniši bili, si bo nekteri morebiti mislil, pa samo kerstna iména v njih sklanjajmo, in recimo postavim: „Blažu Šme“; pa to je zoper slovenšino, kér vselej v pogovoru in pisanji sicer iména in perimke sklanjamo. Kdo drugi bo morebiti rekel, pa pišimo postavim, Blažu Šme-tu, Majer-ju, Puceljnu, Kalister-u ali Kalistr-u, Gogalja-u, Reš-u. To bi bila pa reč, ki sicer ni v navadi, in ktere bi bilo neznano viditi, kakor bi v latinskim stalo Cicero-ni, Faber-o ali v nemškim dem Herr-n. Jez mislim in svetujem, če drugi to poterdite, de bi iména pri napisih v imenovavnim sklonu stavili, postavim: Spoštovani Blaž Šme, kmet. Tu bi se spredaj podrazumele besede. „Naj prejme to pismo“, če bi se te besede že pisale ali ne; saj se tudi v nemškim podrazume „abzugeben, ali gehört dem.“ Besede nemškim enaciga poména se podrazumejo v francozkim, v laškim in latinskim. Per vradnih pismih se zgor postavi imé vradništva, ktero je pismo pisalo; tù naj bi se v slovenskim vselej predstavila besedica „Od“. Postavim: Od Mengoške soseske.

(Naj prejme)
Mnogospoštovana Kamniška mestna srenja.
ali
Mnogospoštovana mestna srenja
v
Kamniku.

Kar tiče iména krajev, mest in vasí, so bolj znane kot iména oséb; kamur je torej pismo namenjeno, to bi se moglo, kakor je sicer navada, v kazaven sklon staviti. Nektere teh imén so Nemci od Slovencov še clo v kazavnim sklonu sprejeli, postavim v Selcah, v Cerkljah. Nemce so v ti reči tudi Francozi posnemali, ko so bili na Slovenskim gospodarji.

To je moj svèt, ako pa vam večimu delu Slovencov ni všeč, naj pa pri starim ostane. *) Požencan.

Kakó madžarsko brati?

Kér zdaj toliko madžarskih (magyarskih) imén po časopisih beremo, bo morebiti komú vstreženo, ako razložimo, kakó so take iména izgovarjati. Izgovarjaj tedaj:

á	dolgo dolgo, kakor, postavim, . .	aa
ó	„ „ „ „ . . .	oo
ú	„ „ „ „ . . .	uu
é	zlo po našim.	é
ő	zlo zategnjeno kakor na priliko nemški	öh
ű	„ „ „ „ „ „	üh
ö	kratko, kakor nemški	ö
ü	„ „ „	ü
tz, cz	kakor naš	c
cs, ts	„ „	č
s	„ „	š
sz	„ „	s
z	„ „	z
zs	„ „	ž
ly	„ „	lj
ny	„ „	nj

Nar težji je glas *gy* izgovoriti, ne vém, če bo moč dopovedati, ali ne. Bom poskusil: „Vprì jezik s koncam v spodnje zobé, po tem pritisni položíco ali ravnino jezika na nebó in zgornje zobé, in skušaj glas *dj* takó voljno izgovoriti, de se od *d* nič ne sliši; ali pa glas *gj* takó, de se bližej konca jezika z jezikam nébesa zadéneš, kakor pri izrekovanji našiga *g*. Ako ti to po sreči izide, si magyarski *gy* izrékel.“ V poskušnjo: *Vagyok* sim, *Magyar* Oger (Madžar), *gyermek* otrok, *gyogyítni* zdraviti. Nekoliko terši kot *gy* z ravno tistim orodjem se izrékva *ty*, postavim: *tyuk* puta, *kótyavetye* vnajemstvo. — *Gy*, *ny*, *ly*, *ty* so le po *en* zlog, ne po *dva*, postavim: *nagy* velik (ne nagi ampak le *en* zlog.)

Magyari imajo veliko *slovénskih* besedi, postavim: *bab* bob, — *barazda* brazda, — *gerlitze* gerlica, — *galamb* golob (columba), — *gerézd* grozd, — *gereblye* grablje, — *gereben* grebén, — *szereda* sréda, — *tsötërtök* četertik, — *péntek* pétik i. t. d.

Poleg tega, de so magyarske besede pa zlo ökökaste, gerčaste, ali drugači prešérne, je pa tudi resnica, de ima ta jezik marsiktere prednosti, kterih bi se noben omikan jezik ne sramoval. Pa je že dosti tiga: Ezekbe nem avatom több magamat (se ne mešam več v to). Ištennek ajánlom az úrat (Bog vas obvari.) Toliko madžarsko znati, je že dosti za Slovenca. J.

Pohvala in priporočenje
umetniga podobarja, malarja in zlatarja v Poljanah na Gorenskim.

Že večkrat so nam „Novíce“ kakiga umetniga rokodelca pohvalile in povédale, kar je on dobriga, lepiga in koristniga v občinski prid napravil. Ravno zató sim si tudi jez namenil danes tudi našiga domačiga umetnika zastran njegovih izdelkov priporočiti, ki so gotovo, akoravno iz rok samoúka pridejo, hvale in priporočenja vredni, in ki zaslužijo razglašeni biti.

Naš umetnik se kliče Štefan Šubic, posestnik v Poljanah nad Škofjo Loko, kteri se že več lét s podobarstvam, malarijo in zlatarijo pečá. Izdelal je že marsikteri oltar s podobami vred, prižnico i. t. d. v zadovoljnost farmanov; tode venec vsih njegovih izdelkov je pa velki oltar, ki ga je v domači farni cerkvi ravno pred štirnajstimi dnevi takó lično dokončal, de se more reči, de „delo mojstra hvali“, kteriga v resnici smo vsi pràv veseli, in po pravíci zamoremo reči, de se po deželi malo takó krasno okinčanih in lično izdelanih oltarjev narajma; visok je še čez devet sežnjev in po primeri tudi sirok. Zgornji dél oltarja podpera šest stebrov rimskiga reda, med kterimi štiri krasne podobe stojé. Posebno pa vé on marmoru tako barvo in podobo dati, de zamore vsaki misliti, de je ponatorn. On pa ne izdeluje samo novih oltarjev, prižnic i. t. d., ampak tudi poškodvane popravlja, premala in prezlatí. Kdor se resnice tega še bolj prepričati želí, naj pride v Poljane novi oltar gledat, bo vidil, de nismo mojstra dela prehvalili.

Tudi cena njegovih izdelkov ni prehuda, in njegovo zaderžanje je prijazno in vse hvale vredno. Zató ga pa tudi vsim duhovnim gospodam, cerkvenim starašinam in vsim tistim, ki njegovih izdelkov potrebujejo, priporočim, in sim jim porok, de bodo gotovo tudi sami mojo hvalo poterdili.

V Poljanah 17. dan veliciga serpana 1849. N. D.

*) Pri odpravilstvu Novíc se je že večkrat ta napaka tretjiga sklona v napisih očitno pokazala. Tudi po naših mislih bi bil pervi sklon nar pripravniši.

Vredništvo.

Napoved novih lepopisnih bukev.

Naš lepopisatelj in učitelj lepopisa v c. k. normalni šoli v Terstu Jovan Levc je na svojim polji sad iskreniga truda in umljivosti sozoril, ki bo vsakimu voditelju detinstva močno dopadel; posebno kér to delice v čednim slovenskim jeziku zdobljeno še tudi Nemce prekosí, ino nam novo dozdaj neznano pot k lepopisu odpre in pokaže. Jovan Levc je namreč v svoji dolgolétni skušnji zapazil, de za lepopís, če hočemo, de bi ga otroci iz šole v življenje seboj vzeli, je nar perva pogodba ta: de se otroška roka kmalo od začetka k naglopisu izuri, in narpoprej pervadi v urnimu teku, in lahki gibljivosti čerkne podobe narejati, ter leté tako si persvojiti, de se jih znebiti, in pokvariti tako lahko več ne more.

Celi izdelik bo kej dve poli obsegel od načinstva v lepopisu in od zaderžanja učitelja pri poduku, in trideset izglednih listov ali primerov. Letih nekteri vižajo učitelja pri urjenju in vajenju roke k naglopisu: drugi pa služijo k pervajenju slovk ali čerknih podob, ktere on pràv razumljivo in zapopadljivo iz temeljnih perviških čert izobraževati in zlagati učí. V ta namen služi dični list, na kterim se izgledno pokaže, kako se vse čerke iz svojih pervinskih čert od stopnje do stopnje po malim razvijejo in izobražijo.

Perdjan je tudi rimski pis v svojih prostih in okinčanih podobah — potem gotiški z lepimi in dopadljivimi kinči, in posebnimi številnicami; zadnjič pa še serbski, to je Kirilica po Vuku Štef. Karadžiču. Ta slednji priložik bo, mislim, pričijoče delo posebno priporočil. Zakaj, kdo ne želí, de bi v kratkim vsak izobražen Sloven oba glavitna pisa svojiga jezika, namreč sedanjiga latinskiga in Kirilico ravno tako gladko in lično pisati znal, kakor beremo in pišemo skorej vsi latinskiga in nemškiga! *)

Še na pogled bodo bukvice take, de bodo gotovo vsakimu všeč, okinčane; krasni naslov se sviti v pomenljivih slovenskih farbah, in zvezane bodo lepo. Priložene lične podobe kažejo v izgledu deržanje trupla, roke in peresa per pisanji.

Na svitlobo pride ta književni izdelik nar dalje mesca kimovca tega léta — in takó dober kup, kar bo mogoče — na stroške izdelavca. (Iz Slav. Rodol.)

*) Čeravno imamo že 3 bukvice za poduk v lepopisji, imajo napovedane gosp. Levcove take posebnosti, de si jih bo vsaki učenik z veseljem omislil. Vredništvo.

Resnična

Resnična smešnica.

Une dni najme Ljubljanski rokodelc voznika in se pelje v Moravče. Med tem, ko je on svoje opravilo zdeloval, si je voznik v kerčmi práv verlo gerlo spiral. Rokodelc v kerčmo nazaj pridši praša voznika: si kaj pil? Ne dosti — odgovorí ta. Takó dajte mu ga še en polič, potlej greva domú. Ta zadnji polič je voznika takó zakril, de se mu je cesta od Moravč skozi in skozi gladka in ravna zdela. V breg ali na zdol, po gladkim ali čez grabne, vedno je konj mogel dirjati. Plašni rokodelc je v nevarnosti se zverniti ali z voza veržen biti, se z rokama za voz deržé mižal, de bi svoje nevarnosti ne vidil. Srečno pridši na velko cesto, se voznik, brez de bi rokodelca prašal, pri pervi kerčmi ustavi, in takó dolgo pije, de svojiga najemnika več ne pozná. Ko mu ta, naveličaje se daljej postavati, rêče: „napravi de gréva pred domú“, odgovorí voznik: „ti nimaš nič ukazovati z menoj, ko pride moj najemnik, bom že napravil.“ Komaj ga ta pripravi k spoznanji, de je on najemnik, se odrineta naprej, pa kmalo se oberne voznik nazaj in pravi najemniku: z voza se mi spravi potepuh, če ne, te bom z bičem! Jez vozim mednarja iz Ljubljane, ne pa tebe. Najemnik vidi, de s pijancam ni nič opraviti, gré z voza in tava peš proti domú.

Drugi dan pride voznik k najemniku na dom, in pravi: kadaj ste prišel domú? Na odgovor, de včeraj, reče: Lahko, kér ste se vozil, jez sim pa peš komaj danes domú prišel. Zdaj mi dajte konja in voz nazaj! Silno tepeni konj je namreč pijaniga voznika z voza stresel in Bog vé kam zbežal, pijanec je pa na mesti do beliga dne spal, in zbujen péš domú klampal misleč, de ga je najemnik z voza vergel. O...

Hvala, komur hvala gré.

Pred tremi tedni sim popotoval v prijetni družini na visoko krajnsko gôro „Černa perst“ imenovano. Prišli smo poprej v Bohinsko Bistrico. Ko se skozi vas peljemo, nas pozdravljajo in se nam priklanjajo majhni fantiči in deklice tako priljudno, in nam „dober večer“ tako prijazno vošijo, de začudenja poln vprašam našiga tovarša Jam., ki nas je iz Bleda v Bistrico peljal, kaj de to poméni? „Vidijo, gospod dohtar — mi odgovorí — to pride vse od tukajšnjiga kaplana gosp. Brenceta, ki otroke taciga lepiga obnašanja vadi. Gosp. kaplan imajo posebno veselje z mladostjo, in jo vadijo ne le lepiga zaderžanja, temuč tudi sadjoreje i. t. d.“ Drugo jutro nas spremi tukajšnji velki župan, gosp. Mencinger iz gole prijaznosti na Černo Perst, in mi gori in doli gredé pripoveduje toliko lepih djanj gosp. Brenceta do šolske mladosti, de so mi od veselja zolsé v očí stopíle. Kjer se taki možjé, kakor so gosp. fajmošter Kovačič in za omiko otrok vès goreči kaplan Brence, in pridni šolmojšter za šolo trudijo, tam se mora tudi lepi sad skerbniga poduka očitno pokazati. In ta se nad priljudnim obnašanjem Bistriške mladosti tudi zares očitno razodeva. Težko kje na Krajnskim so kmečki otroci tako priljudni (artig), kakor tukaj. Hvala pridnim učenikam in hvala bogljivi mladosti! Hvala pa tudi županu Mencingerju, pridnimu bravcu naših časopisov, ki se nam je — čeravno je še mlad — v vsim takó previdniga možá skazal, de bi iz serca vošili, de bi sedanji čas vsaka soseska imela taciga župana!

Slovenska drobtinica.

P. Janez kerstnik od s. Križa, kapucinarskiga reda, piše v pervim delu svojih v Benetkah léta 1691 natisnjenih pridig „Sacrum promptuarium“ takóle za vvod: „Jest vejm de veliku njih fe bodo zhudili, de jest fim fe podstopil moje pridige drukat sturiti v flovenskim jeziku, dokler dofehmal obeden nej tega sturil, de fi lih veliku lepshi flovenski jesik fo imeli, kakor je moj Vippauski,“ — — — — Ko potem dosti od svojih slovenskih pridig govorí, piše na dalje: „Inu de fi lih fposnam, de teshko je flovensku pisat, inu cilu nej mogozhe v taki vishi pifsat, de bi vfim sadosti mogal sturiti, ali fledno deshelo fe sglihat, dokler cilu tij, kateri blisi prebivajo, edn drugazhi, kakor ta drugi eno befsedo srezhe, satorai obene befsede ne bom sasnamval, ali fe ima hitru, ali pozhafu srezhi, temuzh fledni po navadi fvoje deshele bo gouuril, jest pak bom pifsal kakor fo flovenzi pifsali“.

Kaj pravite draživci? Kakor tudi ta gospod piše, je le vender res, de „slovensko, slovenci“, so že pred več kot dve sto léti ravno v tem obziru in s zaumenam rabili, kakor mi; ni tedej novo-skovana beseda. Pojte tedaj s svojo neumnostjo rakam žvižgat!

U.

Le hitro v černe bukve ž njim!

Usmiljen kmet je posodil ediniga konja vozniku čez stermi Podčeterteški hrib, kjer se je že veliko nesreč, še več pa kletve zgodilo, skorej bi jo udel, če rečem, de več, kakor hrib praha in peska ima. — Nehvaležni vozník je uboziga konja takó neusmiljeno pretepaval in po glavi bil, de je srotle čisto zmešano in omoteno bilo. Častiti gosp. fajmošter iz P. iz svoje sobe neusmiljenca viditi posvarijo: „Nikarte, nikarte takó! kmet îma ediniga tega konja, ki ga je vam iz usmiljenja posodil; če mu tega ubijete, nima nobeniga več.“ Ali obdivjani konjederec, namesto opominovanje lepo sprejeti, se pa začnè na vès glas dreti, preklinjati, siviga starčka, gosp. fajmoštra s falotam in farjem zmerjati, de bi se bil kmalo pekel odperl. Na kanceljnu čvekaj, je gerdun vpil, tukaj pa jezik za zobmí derži! Černe bukve ne bojo sicer spokorile taciga divjaka — vunder naj bo druzim v svarivni izgled!

Jože Virk.

Novičar iz Ljubljane.

Pretečeni teden je bil za nas práv žalosten; nemila smèrt nam je na en dan (24. t. m.) dva prava domorodca vzéla, namreč: gosp. Urbana Jerína in pa gosp. Antona Mažgona. Gosp. Urban Jerin, rojen Ljubljančen, infulirani stolni tehant, c. k. učenik bogoslovja, kurator krajnskiga muzeuma i. t. d. je umerl v 65. létu svoje starosti na persni vodenici po dolgi bolezni, — ž njim je zgubila krajnska dežela eniga nar učenejših in za blagor domovíne nar bolj vnetih móž! — Gosp. Anton Mažgon pa, rojen na Jeličnim Verhu v Idrijskim kantonu, c. k. kriminalni aktuar, pervi učenik pravdoslovja v slovenskim jeziku v Ljubljani i. t. d. je umerl še le 37 lét star na pljučni jetiki. Kdor je rajnciga Mažgona poznal in kdor je vidil, kakó neizrečeno pridno je zraven svojih službinih opravil delal v prestavljanji deržavljanskih postav v slovenski jezik, kakó izverstno se je obnašal kot učenik, kakó goreče je vseskozi skerbel za povzdigo in napredek dolgo zatertiga domačiga jezika, bo milo na grobu rajnciga zdihnil in rekel: „Tukaj počíva mož, kakoršnih ima naša domovína le malo. Njega zguba je velika rana slovenskim deželam!“ — Pokop obéh mož je bil, kakor se spodobi, z veliko častjo napravljen. — Kér že od žalostnih novíc pišemo, ne smemo zamolčati, de je pred ta teden tudi gospá baronovka Zojsova, vlastnica mnogih fužín na Gorenskim, v Ljubljani umerla. Kakošna velika dobrota so Zojsove fužine za Bohinsko stran, — in kakó miliga serca in kakó spoštovana je bila rajnka gospá, je sploh znano; nepričakovana smert gospé baronovke je tedej vse, ki so jo poznali, z veliko žalostjo navdala. — 20. in 21. dan t. m.

je bila osnova za prihodnjo soseskino napravo Ljubljanskiga mesta pri velikim mestnim odboru prevdarjena in sklenjena. Nar več se govorí zdej od tega, de po ti osnovi Judam ne sme pripušeno biti v Ljubljani se vselíti ali kako lastníno si kupiti. Ta osnova je šla na Dunaj v poterjenje. — Minister Bruk, ki je na Laškim mir sklenil s Sardinci, je prišel 25. dan tega mesca v Ljubljano in se je drugi dan po železnici na Dunaj podal. Njegova žena pa in družina, ki je tudi ž njim v Ljubljano prišla, bo tukaj ostala do 17. kimovca, kér — kakor se za gotovo pripoveduje — bojo tisti dan Cesar z nekterimi svojimi ministri po železnici v Ljubljano se pripeljali in takó vožnjo po železni cesti slovesno začeli. De bo takó imenitin dan z mnogimi veselicami praznovan in de bo takrat Ljubljana komaj vse goste sprejela, ki bojo od blizo in od daljniga skupej vréli, vsaki sam vé. — Gosp. Dr. Ulepič je za višjiga prokuratorja v Celjovcu izvoljen.

Novičar iz mnogih krajev.

Benetke so se na sv. Jerneja dan podále, in takó je tudi na Laškim konec vojske. Na Ogerskim se scer terdnjavi Komorn in Petrovaradin še niste podvérgle in še veliko puntarskih trum se vlači po Ogerskim in Erdeljskim — tode njih poglavitna moč je razkropljena, odkar se je nar imenitniši vojskovodja Görgey s celo svojo armado podvergel, kar se je ob 4 popoldne 13. dan tega mesca pri Vilagosi pred Rusovskim generalam Rüdigerjem zgodilo. Dunajske novíce pišejo, de si je Görgey prizadeval, se z južno ogersko armado združiti; ker pa ste ga v tem naménu avstrijanska in rusovska armada prestrégle in ga v nar hujši stisko pripravile, de ni mogel ne naprej ne nazaj, se je podvergel. Görgeyeva armada je obstala iz 20,000 pešcov z 11 generali, 2000 konjkov in 130 topov (kononov). Ko se je Görgey rusovskimu generalu podal, so pešci puše in patrontaške preč položili, konjiki so s kónj sedli in sablje na sedla obesli. Potem so se vsi brez orožja v verste vstopili in so, spremljeni od treh regimentov lahkih rusovskih konjikov in 200 kozakov, v Veliki Varadin peljani bili. Görgey je prosil generala Rüdigerja, de naj pri vikšimu zapovedniku rusovske armade, knezu Paskieviču, za-nj milosti prosi; obljubil je tudi pripomoči, de se bo vsa Ogerska armada podala. Kakor blisk je šla ta novíca od ust do ust po deželi. Na več krajih so Ogri orožje proč pometali, in na cestah in po vaséh se najdejo mnogoverstne orožja in velike zaloge za vojsko. Kje je Košut, se še nič práv ne vé; tudi še nismo nič gotoviga zvedili, kje de sta generala Bem in Dembinski. Po nobeni viži ne bo dolgo terpelo, de bo popolnama konec ogerske vojske. — Presvitli cesar Franc Jožef so tedej 23. dan tega mesca na vse svoje armade naslednje pismo iz Šönbruna pisali: „Moje junaške armade so si nepremenljive zasluge za Mojo hišo in za domovíno pridobile. Nevarnosti, s kterimi sta punt in izdajavstvo obstanju cesarstva žugala, so premagane, in Vašim pogumnim delam, vaši junaški izterpljivosti ima cesarstvo povernitev mirú in pokoja v domačii, in pa vterjenje močí proti vunanjim deželam zahvaliti. Sinovi vsih narodov avstrijanskiga cesarstva so bratovsko zavezo, ki jih edini, v verstah Moje slavne armade s svojo kervjó vnovič vterdili in v žlahni prizadetvi edin pred drugim pokazali visoko imenitnost, v kteri avstrijanska armada že od starih časov sloví. Vojaki! Vaš Cesar se Vam zahvali v iménu domovíne. Vi boste vedno ostali, kar ste bili: ponós in kinč Avstrije, nepremakljiva podpora cesarskiga trona in domačiga reda.“ — Dunajske novice oznanijo posamesne pogodbe, po kterih je bil 6. dan tega mesca mír med našim Cesarjem in Sardinskim kraljem za prihodnje čase sklenjen. V teh pogodbah je tudi izgovorjeno, de ima Sardinski kralj za prizadete vojskine stroške našimu cesarju 75 milijonov frantov (en frank je po našim denarji 23 krajc.) plačati, in sicer 15 milijonov frankov v gotovim denarji konec prihodnjiga mesca kozoperska; po tem pa konec grudna 6 milijonov, in vsaki drugi mesec spet 6 milijonov, takó de bo v desetih bríštih celi dolg poplačan — z obresti ali čimži vred. Za poroštvo gotoviga plačila bo Sardinsko vladarstvo zastavilo dolžne pisma, ki so na Sardinsko deželno premoženje zapisane. Osem dni po sklepu teh pogodb bo vsa naša armada zapustila Sardinsko deželo. — Naš minister notranjih oprav, gosp. Dr. Bach je unidan po nastopu svoje visoke službe na vse deželne poglavarje pismo poslal, ki je vse hvale vredno. Bog daj, de bi se vsi ukazi, ki jih minister v tem pismu cesarskim uradnikam (Beamten) delí, tudi zvesto spolnovali, de bi vsi urádniki svoj imenitni poklic, pa tudi svoje dolžnosti natanjko spoznali, in de bi takó besede ministrove povsod resnica postale! Nar važniši poglavja tega pisma so: de naj uradniki skerbé, de se postavam povsod čast in pokoršina skaže, — de uradniki pravi duh in ne le mertve čerke postav samí dobro spoznajo, — de si prizadevajo, zaupanje ljudstva si pridobiti, — de naj z ljudstvam živé, — de naj svoje opravila naglo opravljajo brez nepotrebnih pisarij, — de naj nikar ne mislijo, de cesarske službe so le zató, de si svoj vsakdanji kruh ž njim služijo, — de naj poslušajo misli in vošíla ljudstva, naj si bojo z besedo, ali po časopisih ali po postavnih družbah na znanje dane, — de naj v vsih svojih opravilih nikdar postavne poti ne zapustijo i. t. d. — V Rimu težko pričakujejo Papeža, ki je še zmirej v Gaeti; trije kardinali, kteri zdej v Rimu oblast v rokah imajo, se Rimcam sploh prehudo po starim kopitu ravnajo, zató niso ž njimi clo nič zadovoljni. — Ravno príde gotova novíca, de se je terdnjava Komorn podvèrgla; tudi od Petrovaradina se to piše, pa za gotovo se še vunder ne vé.

Pogovori vredništva.

Gospodu Fr. Žídanu, bogoslovcu v Gorici, damo z lepo hvalo na znanje, de smo njegovo nabero za slov. besedivnik prejeli. Ravno takó tudi gosp. Drju. Šubicu v Celji. — Pesmico od »zapušeniga dekleta« gosp. N—. smo prejeli; práv z veseljem vidimo, de se duh slovenski povsod lepó oživlja; — pa nam ne boste za zlo vzeli, če je ne natisnemo, kér sami véste, de ni vse tudi za natis, kar se med prijatli prijazno bere. Le naprej s poskušnjami! Enkrat bo že tudi kaj za natís vgodniga. Gospodu K..... iz Gorice: Kar ste nam za poskušnjo zastran répe poslali, prosimo bolj na tanjko popisati, kér se iz tega sostavka ne da vganiti, kako bi repno seméne v mlado répico vtaknjeno zamoglo répo odebeliti?

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnji	
	25. vélic. serpana.		20. vél. serpana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	14	2	18
1 » » banaške	2	30	2	30
1 » Turšice.....	—	—	1	40
1 » Soršice.....	—	—	2	—
1 » Rèži.....	1	24	1	30
1 » Ječmena.....	1	18	—	—
1 » Prosa.....	1	36	1	18
1 » Ajde.....	—	—	1	27
1 » Ovsa.....	—	52	—	57

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*